

MÂLIK B. ENES

Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebi Âmir el-Asbahî. Mâliki Mezhebinin imami, Muhaddis ve mutlak müctehid.

Imam Mâlik, Medine'de doğmuştur. Onun doğum tarihi hakkında, Hicrî 90'dan 98'e kadar değişen farklı rivayetler vardır. Ancak, yaygınlıkla kabul edileni 93 (711-712) tarihinde doğmuş olduğudur (Ömer Rıza Kehhale, Mu'cemü'l-Müellifin, Beyrut (t.y.), VIII, 168; ayrıca bk. Suyutî, rezyinü'l-memalik, 7)..

Imam Mâlik'in ailesi aslen Yemenli olup, dedesi Zû Asbah kabilesine mensup olan Mâlik b. Ebu Amir el-Asbahî, Yemen valisinden gördüğü zulüm üzerine Medine'ye gelip yerleşmiştir. Annesi de, yine Yemenli Ezd kabilesinden, Aliye binti Süreyk el-Ezdî'dir.

Imam Mâlik'in dedesi Medine'ye yerleştikten sonra, Kureyse mensup Benû Teym b. Murra kabilesi ile hisimlik kurarak, bu kabile mensuplarıyla dostluk (velâ) akdetmiş ve gerektiğinde onlardan yardım görmüştür.

Imam Mâlik'in ailesi, Medine'ye yerleştikten sonra ilimle meşgul olmuş, özellikle hadisleri toplamaya ve Ashab'ın fetvalarını öğrenmeye büyük önem vermişlerdi. Dedesi Mâlik b. Ebu Amir, Tâbiînin büyüklerinden olup, Hz. Ömer (r.a), Osman (r.a), Talha (r.a) ve Aise (r.anh)'dan hadis rivayet etmiştir.

Imam Mâlik, babasından sadece bir hadis rivayet etmiştir. Bu da, babasının hadisle fazlaca meşgul olmadığını göstermektedir. Ancak amcası Süheyl hadis âlimlerinden olup, İsmail b. Cafer'in hocasıdır. Ayrıca, ez-Zuhrî de ondan ders okumuştur. Onun Nadr isimindeki kardeşi de hadis tahsil etmişti. Imam Mâlik, hadis derslerine başladığı zaman, bu kardeşinin şöhretine binaen Ahu'n-Nadr (Nadr'in kardeşi) diye çağrılmakta idi. Daha sonra, Imam Mâlik, hadiste onu geçmiş ve kardeşi ona nisbet edilmeye başlanmıştır.

Hulefâ-i Râsîdîn devrinde Medine, Ashab'ın ileri gelen âlimlerinin bir arada bulunduğu ve ilim tahsilinin zirvesine ulaştığı bir merkez konumundaydı. Emevîler devrinde ise Medine, çoğalan fitnelerden ve idarecilerin zulmünden kaçan bir takım âlimlere sığınılacak bir yer görevi görmeye başlamıştı. Ayrıca, Tabîi'nin çoğu Medine'de oturmakta, Ashab'ın rivayet ve fikhini, etraflarını halkalayan ilme susamış talebelere aktarmakta idiler.

İmam Mâlik, kendini tamamen ilme vermiş bir aile muhitinde büyümesi ve çok canlı bir ilmî hareketliliğin yaşandığı Medine'de ilim tahsil etmeye başlamıştı. Böyle bir çevrede bulunması ona, çağın en ileri seviyesindeki alimlerden ders okuma imkânını vermişti.

İmam Mâlik önce, Kur'an-ı Kerîm'i hifz etmiş, pesinden de hadisleri ezberlemeye başlamış ve bilhassa annesinin tesvik ve yönlendirmeleri ile Medine'nin büyük ve meşhur âlimlerinden Rabia b. Abdurrahman'ın ders halkalarına katılmıştı (Muhammed Ebu Zehra, İmam Mâlik, Terc. Osman Keskioglu, Ankara 1984, 30).

Daha sonra o, bir şeyler öğrenebileceği bütün âlimlerin yanına gitmeye ve onlardan hadis, sahabelerin fetvaları ve fikh konularında istifade etmeye başlamıştı.

Yüze yakın âlimden yararlanan İmam Mâlik'in yetismesinde, fikrî ve ilmî yapısının oturmasında, basta Abdurrahman ibn Hüzmûz, Rabîa, Şihab ez-Zührî, Ebu Zinad, Yahya b. Sa'îd el-Ensârî ve Hz. Ömer (r.a)'ın azadlısı Nâfi'nin büyük katkıları olmuştur.

İbn Hüzmûz, hadis ve ser'î ilimlerde söz sahibi bir âlim olup, ayrıca zamanın bütün fikrî, siyasî gelişmelerini takip eden ve onların iç gerçeklerine nüfûz eden bir kültür genişliğine sahipti. O, İmam Mâlik'e çok şey öğretir ancak, maslahata uygun görmediği için bunlardan çok azını açıklamasına müsaade ederdi. İbn Hüzmûz, sorumlulugundan korktuğu için, Mâlik'ten, hadislerin senedinde kendi adını zikretmemesini istemişti.

İmam Mâlik, Hz. Ömer (r.a) ile Abdullah b. Ömer'in fikhini ve fetvalarını, Nâfi'den öğrenmişti. Ebu Davud, Malik'in Nâfi'den, onun da İbn Ömer'den rivayetini senet yönünden en sağlam olanı kabul eder.

İmam Mâlik, yetişip olgunlastıktan sonra, fikihta hocası olan Rabianin bazı görüşlerini tenkit etmeye başladı. Bundan sonra o, Rabianin derslerini bırakıp, Zührî'nin hadis derslerine devam etti. Ancak, onun fikhî görüşlerinde, Rabia'nın büyük tesiri vardır.

Bundan sonra o, Zührî'nin dersi dışında evine kapanıyor, o zamana kadar kagıtlara kaydettiklerini derleyip toparlamaya çalışıyordu.

Ayrıca İmam Mâlik, Cafer-i Sadık'ın derslerini hiç bir zaman kaçırmazdı. Onun ilmine, zühd ve takvasına hayranlık duymakta idi. İmam Mâlik onun hakkında; "Abdesti olmadan hadis rivayet etmez, Hz. Peygamberin adı anılınca yüzü sararırdı" demektedir.

O, Medine'nin ilmini tamamen öğrendiğine iyice kanaat getirmeden ders vermeye başlamadı. Medine'de bulunan âlimlerin çoğunun kendisini ders verme hususunda yeterli görmesini açıklamalarından sonra güvenilir ravilerden aldığı hadisleri insanlara öğretmek, fetva soranların problemlerini halletmek ve etrafında toplansa öğrencilere dersler vermek zorunluluğunu hissetmiştir. İmam Mâlik bu konuda şöyle söylemektedir: "Her aklına esen mescitte oturup ders veremez. Âlimlerden yetmiş kişinin beni yeterli görmesine kadar ben, ders ve fetva vermekten kaçındım". İmam Mâlik ayrıca, hocaları Zührî ve Rabia'ya, ders verip veremeyeceğini sorup olumlu cevap aldıktan sonra bu işe başlamıştır.

İmam Mâlik, derslerini Mescid-i Nebî'de vermeye başlamıştı. Ancak sonraları idrarini tutamama (prostat) hastalığına yakalanınca mescite gelmez olmuş ve derslerine evinde devam etmeye başlamıştır. O, Mescid-i Nebî'de ders okuttuğu zaman, Hz. Ömer (r.a)'ın ders okuturken oturduğu yere oturmaya özen göstermiştir. Burası Resulullah (s.a.s)'in mescitte oturduğu yerdir. Ayrıca Medine'de Abdullah b. Mesud'un oturduğu evde ikamet ederek, onların hatırasını zihninde canlı tutmayı arzulamış ve Ashab'ın yaşadığı manevî atmosferi hissetmeye çalışmıştır.

İmam Mâlik'in dersleri, hadis ve fikhî meselelerle verdiği fetvalar şeklinde cereyan ederdi. O, vuku bulmuş olaylara fetva verir ve değerlendirmelerde bulunurdu. Vuku bulmamış, farazî olaylar için kesinlikle bir görüş beyan etmezdi. Bu da İslâm hukukunun en önemli özelliğidir.

Hastalığının ilk dönemlerinde, mescite namaza gelir, sonra evine dönerdi. Bir zaman sonra

namazlara gelemez olmus, daha sonra cuma namazi için de evinden çıkamaz hale gelmistir. Bu durumunu soranlara hastaligini, ta ölüm döşegine yatana kadar söylememistir.

Imam Mâlik, ilimde olgunlasip dersler vermeye basladiktan sonra, bilgilerini daha da derinlestirmek ve farkli fikhî görüşleri, incelikleriyle kavrayabilmek için âlimler ile iliskisini yogun bir sekilde sürdürmüştür. Hacca gelen âlimlerle görüşüp, onlarla ilim alisverisinde bulunurdu. O, büyük fakih Ebu Hanife ile de görüşür, onunla münazaralarda bulunurdu. Onlarin bu görüşmeleri gayet nezih bir sekilde cereyan eder ve herbiri digerinin fikihtaki üstünlüğünü överdi. Bunun gibi o, Keys, Evza'î, Ebu Yusuf, Muhammed b. Hasan, Hammad vb. çagin seçkin âlimleri ile ilmî sohbetlerde birlikte olur, onlarla bir araya gelme firsati buldugunda bunu hiç bir zaman kaçırmazdi. Imam Mâlikin yasadigi dönem, Medine'nin ilim, inceleme ve arastirmalarin odagi oldugu bir dönemdi. Bunun sebebi, Resulullah (s.a.s)'in mescidinin ve kabrinin burada bulunmasi dolayisiyla Islam cografyasinin her tarafindan, farkli fikhî ekollere mensup âlimlerin, her hac mevsiminde buraya akin akin gelmeleri idi.

Imam Mâlik ayrica, ilmini yenilemek ve asrının diger fakihlerinin görüşlerini öğrenmek için mektuplasma yolunu da kullaniyordu. O, görüşme imkânî olmayan uzak şehirlerdeki âlimlere mektuplar yazar, degisik konulardaki görüşlerini sorar ve kendi degerlendirmelerini onlara iletirdi.

Imam Mâlik keskin bir zekâ ve kuvvetli bir hafizaya sahipti. Bu da ona, dinledigi hadisleri kolayca ezberleme ve fikhî konulara rahatça nüfuz edebilme imkanini sagliyordu. Hadisleri saglam ravilerden kusursuz olarak bellemis oldugu halde, bir maslahat görmedikçe hadis rivayet etmezdi. Hadis nakletmenin sorumlulugu onu sikintiye sokar ve naklettigi her hadisi için; "Onlari nakletmektense herbiri için bir kirbaç yemeyi yeglerdim" demekte idi.

Sadece Allah Teâlâ'nin rizasini kazanmak için ilim tahsil etmis, hayati boyunca takva yolunu terketmemistir. Ona göre ilim bir nurdur ve ancak husu ve takva sahibi bir kalpte yerlesebilir. Fetva verirken yavas hareket eder, iyice düşünür, soran kimseyi göndererek meseleyi tetkik ve tesbit ettikten sonra cevap verirdi. O fetva konusunda hiç bir seyin kolay olamayacagi görüşünde olup, helâl ve haram ile ilgili her meselenin zor oldugunu söylerdi. Din konusunda kimseyle tartismaya girmez, insanlar arasinda kin tohumlari ekecegi için bunu çok kötü bir davranis olarak degerlendirirdi.

Imam Mâlik, bedenen heybetli bir yapiya sahipti. Ilim ve büründüğü takva elbisesi onun bu heybetine manevî bir yön katiyordu. Onun bakislarindan herkes etkilenir, insanlara büyüklük

taslayan idareciler, valiler onun yanında küçülür ve ona saygi gösterirlerdi.

Imam Mâlik'in babası ok imalatçisi idi. Ancak, Imam Mâlik'in bu mesleği isra ettiğine dair herhangi bir bilgi mevcut değildir. Kardeşi hem hadis okur, hem de ticaretle uğraşır. Imam Mâlik'in de bir miktar sermayesi kardeşi tarafından çalıştırılmakta idi. Buna rağmen onun, öğrencilik yıllarında biraz maddî sıkıntı çektiği anlaşılmaktadır.

Imam Mâlik'in yaşadığı dönem fikrî ve siyasî fitnelerin zirvesine ulaştığı bir dönemdir. O, hem Emeviler, hem de Abbasiler döneminde yaşamıştır. Ömer b. Abdülaziz'i takdir eder ve onu ümmetin işlerini hakkıyla yerine getirmeye çalışan adil bir halife olarak görürdü. Ancak o, ne tahtlarını korumak isteyen hükümdarlara taraf olmuş, ne de ayaklanmalarına mesru zemin oluşturmak isteyen isyancı gruplara destek vermiştir. Her zaman gerçekleri yaymaya gayret göstermekle birlikte, anarsinin, müslüman kitleleri perisan ederek fitne ve fesadın yaygınlaşmasına sebep olacağını düşündüğü için o, isyanları tasvip etmemiştir. Bununla birlikte gayrimesru bir şekilde ümmetin başına gelen yöneticileri de onaylamamıştır. Bu yüzden ki o, bir defasında takibata uğramış ve Abbasiler'in ikinci halifesi Ebu Cafer el-Mansur'un Medine valisi tarafından kendisine iskence yapılmıştır. Buna sebep olarak da, zorlama ile yapılan bey'atin geçersizliğine fetva vermiş olması gösterilir (Ebu Zehra, a.g.e., 77). Bu iskenceler sırasında, o kırbaçlanmış ve kolu çekilmek sûretiyle sakatlanmıştır.

Ancak daha sonra Mansur, bu olaydan haberi olmadığını ve bu işi yapan valisini cezalandırdığını söyleyerek ondan özür dilemiş, Imam Mâlik de onu bağışlamıştır (İbnü'l-İmâd el-Hanbeli, Sezerâtuz-Zeheb, Beyrut t.y., I, 290).

O, halife ve idarecilere, Hac için Medine'ye geldikleri zaman, halkın menfaati ve selâmetini gözetip hak ve adalet üzere yürümelerini öğütler, ayrıca yüz yüze görüşme imkânı olmayanlara da mektuplar göndererek onları ıslah etmeye çalışır. Bununla beraber o, emir ve hükümdarlardan daima uzak durmuştur. Fakat, samimiyetine inandığı idarecileri derslerine kabul etmiştir. Harun er-Resid bunlardan biridir. Harun er-Resid'in Imam Mâlik'in evindeki dersler esnasında sultanların tavriyla davranmaya kalktığında Imam Malik ona, ilmin her türlü dünya makamından üstün olduğunu ve yücelmenin ancak ilme saygıyla mümkün olabileceğini anlattığında tahtından inmiş ve öteki öğrencilerin arasında onun derslerini dinlemeye devam etmiştir (İbnü'l-İmad el-Hanbeli, a.g.e., I, 291).

Imam Malik'in hastalığı ağırlaşmış, vefat edeceğini anladığında o zamana kadar gizlediği hastalığını ve gizleme sebebini dostlarına şöyle açıklıyordu: "Eğer hayatimin son günleri

olmasaydı size bildirmeyecektim. Benim hastalığım idrarımı tutamamamdır. Peygamberin mescidine tam abdestli olmaksizin gelmek istemedim. Rabbime şikâyet olmasın diye de hastalığımı kimseye söylemedim" (Ebu Zehra, a.g.e., 286). İmam Malik, Hicri 79 yılında Rabiülevvel ayının on dördüncü günü vefat etmiştir. Safer ayında öldüğüne dair rivayetler de vardır. Cennetu'l-Bakî mezarlığına defnedilmiştir (Ömer Rıza Kehhâle, Mu'cemu'l-Müellifin, Beyrut, t.y, VIII, 168).

O, hem bir hadis âlimi hem de büyük bir fakihti. Onun devrinde ortaya çıkan siyasî ve itikadî fitneler halkın akaidini tehdit eder hale gelmişti. İmam Malik böyle bir ortamda, Sünnet çizgisine simsiiki sarılarak, insanları sapıtip delâlete düşmekten kurtarmak için var gücüyle çalışmıştır. Ona göre İslam'ı yaşamak, Resulullah'ın sünnetine ve pesinden gelen Rasid Halifelerin uygulamalarına tabi olmakla mümkündür. Medinelilerin ameli onun için uyulmaya, ahad haberden daha lâyiktir. Çünkü Resulullah (s.a.s), Medine'de yaşamış ve Medineliler, yasayisini ona uydurmuşlardı. Dolayısı ile Medineliler'in yasayisi Sünnetin amelî sekilde rivayetidir. Bu, onun fıkıh usulünde de açıkça görülür. Kitap ve Sünnet'ten sonra delil olarak Medineliler'in amelini alır (bk. Malikî Mezhebi Mad).

İmam Malik, imanin kalben tasdik, dil ile ikrar ve amel olduğunu söylerdi. Bu söylediklerini Kur'an'a ve hadislerle dayandırirdi. Yine hakkında ayet bulunduğu için imanin artabileceğini söyler, eksilmesi hakkında susardı. Kader, büyük günah, Kur'an-i Kerim'in mahluk olup olmadığı ve ru'yetullah konularında sahih Ehli sünnet ulemâsi ile aynı görüşleri paylaşmaktadır. Yalnız, o, Ebu Bekir (r.a), Ömer (r.a) ve Osman (r.a)'in fazilet sıralamasındaki üstünlüklerini kabul ettiği halde, Hz. Ali (r.a) hakkında, diğer âlimlere muhalefet etmiş, onu Hulefâ-i Râsîd'inden saymamıştır. Buna sebep olarak da, hilâfeti isteyenle istemeyenin bir olamayacağını gösterirdi.

İmam Malik'in fıkhi, öğrencileri tarafından hazmedilip daha onun sağlığında Mısır basta olmak üzere Kuzey Afrika'da yayılmaya başlamış, oradan da Endülüse ulaşmıştır.

İmam Malik'in ilimdeki büyüklüğü hakkında onun önünde diz çökmüş ve ilminden feyz almış büyük fakîh İmam Safîî şöyle demektedir: "Malik, Allah Teâlâ'nın, Tabiinden sonra kullarına karşı hüccet olarak gönderdiği bir insandır" (Suphi es-Salih, Hadis İlimleri ve Hadis İstilahları, Terc. Yasar Kandemir, Ankara 1981, 330).

Hayati boyunca Medine'den başka bir yere gitmeyen İmam Malik, Resulullah (s.a.s)'e olan asiri sevgi ve saygısından dolayı, Medine'de bir defa olsun at sirtında dolasmamıştır.

Muvatta'i:

O bir çok kitap tedvin etmis olup, bunlar arasında en önemlisi Muvatta adli eseridir. Imam Malik bu kitaba Hicaz'in en saglam ravilerinin hadislerini almaya zen gösterdi. Ayrica sahabe sözlerine ve Tabiin fetvalarina da yer vermistir.

Hadis kllyati içerisinde ilk tedvin edileni Muvatta'dir. Istisnaları olmakla birlikte, bu zamana kadar esitli sebeplerden dolayi hadislerin yazilmasi tasvib edilmiyordu. Hadisler, kendilerini bu yola adanmis muhaddislerin hafizalarında muhafaza ediliyordu. Ancak bir zaman sonra, bir takim insanlar, menfaatlerini veya firkalarının hakliligini ispatlamak vb. sebeplerden dolayi hadis uydurmaya baslayınca, sahih hadislerin yazilarak tesbit edilmesi zarureti ortaya ikti. Bu durumu Sihab ez-Zuhri; "Dogu tarafından, duymadigimiz hadisler gelmeye baslamasaydi ne bir hadis yazar, ne de yazilmasina izin verirdim" sözüyle aıkliga kavusturmaktadır.

Ömer b. Abdülaziz, muhtemelen âlimlerle istisare ederek, hadislerin tedvin edilmesini, valilerine gnderdigi talimatlarla resmen emretmisti. O, âlimlerin ölümleriyle ilmin ve hadislerin kaybolmasından endise etmekteydi. İlk olarak böyle bir ise girisip, Halifenin istegini yerine getiren, Imam Malik'in hocasi Sihab ez-Zührî olmuştur. Fakat, mer b. Abdulaziz, arzuladigi tedvin isinin sonuçlarını göremeden vefat etmistir.

Mansur isbasina geçince, o da mer b. Abdulaziz gibi, Medine ilminin toplanip tedvin edilerek, yazıyla muhafaza altına alınmasi için alısmalar yapılmasını istedi. Ancak o, selefi mer b. Abdulaziz gibi bütün eyaletlerdeki ilimlerin derlenip toparlanmasını düşünmemiş, sadece Medine'deki hadislerin ve fikhî grslerin tedvinini istemisti. Mansur'un böyle bir ise girismesinin sebebi âlimlerin ölümleriyle ilmin zayi olması endisesinden kaynaklanıyordu. Onun düşüncesi tamamen idarî maksatlara yönelik olup, ülkenin her tarafındaki mahkemeleri ve yargiyi birlestirerek tevhid-i kaza'yi gerçekleştirmek istiyordu. Imam Malik onun, Medine'nin ilmini tedvin etme istegini yerine getirdiginde ortaya Muvatta adli eseri ıkmisti. Ancak Imam Malik, Mansr'un, ülkenin her tarafındaki insanların Muvatta'a uymalarını saglamak istegine kesin bir tavirle karsi ıkmisti. Bu da gösteriyor ki, onun Muvatta'i kaleme almasının yegâne sebebi, Mansur'un bu yoldaki arzusu degildir. O, Medine'deki sahih hadisleri, sahabe sözlerini ve Tabii'nin fetvalarından tercih ettiklerini toplayarak onların unutulup gitmesini önlemek ve sonraki nesillere saglikli bir sekilde intikal etmesini saglamak istemistir. Mansr'un istegi bu konuda ancak tesvik edici bir rol oynamis olabilir. Zira o, daha sonra gelen Mehdi'nin ve Harun er-Resid'in, Mansur'un istegine benzer taleplerini de ayni sekilde reddetmistir.

Imam Malik onlara söyle diyordu:

"Ashab-i kiram fer'î meselelerde ihtilâf ettiler ve onlar bu ihtilâflariyla birlikte her tarafa dagildilar. Herkes kendine göre isabetlidir. Ulemânin ihtilâfi ümmet için bir çesit rahmettir. Her biri kendince sahih olana uyuyor. Hepsi hidayet üzere olup, sadece Allah Teâlâ'nin rizasini istemektedirler" (Ebu Zehra, a.g.e., 218).

Imam Malik, hadisleri çok titiz bir tenkit süzgecinden geçirdikten sonra rivayet ederdi. Rivayet ettiği hadisleri sürekli araştırır; ravide bir kusur bulur veya hadis saz çıkarsa onu hemen terkederdi. Muvatta'i ilk yazdığında on bine yakın hadisi rivayet etmiş olmasına rağmen, her sene onu tetkik ederek bir kısım hadisleri çıkarmış, neticede Muvatta oldukça küçülmüştü. Onun bu durumunu bazı öğrencileri söyle dile getirirlerdi; "Herkesin ilmi çoğalıp artıyor; Malik'in ilmi ise noksanlaşıp eksiliyor" (a.g.e., 221). Bu, onun ilmi naklederken ne kadar titiz davrandığını göstermektedir.

Görüldüğü gibi Muvatta'da bulunan hadisler çok sayıda hadis arasından süzülerek seçilmiştir. Bu yüzden hadis tenkidçileri ondaki hadisleri istisnalar hariç sahih kabul etmektedirler.

Muvatta'i, Kütüb-i Sitte'nin altıncısı olarak kabul edenlere göre derece itibarıyla Sahihayn'dan sonra gelmektedir.

Ancak, bir kısım muhaddisler, ondaki mürsel hadislerin ve Tabiin fetvaları ve fikhî grslerin çoklugunu ileri sürerek Muvatta'in daha çok bir fikh kitabı olduğunu söylemişlerdir (Sphi es-Salih, a.g.e., 99).

Imam Malik'in, Peygamber (s.a.s), Ashab ve Tabiinden yaptığı rivayetlerin sayısı bin yedi yüz yirmi kadardır. Ibn Hacer, Muvatta'i sahih kabul eder. Ibn Hazm, Muvatta'daki bes yüz hadisin müsned, üç yüz hadisin de mürsel olduğunu ve yetmiş civarında da Malik'in bizzat onlarla amel ermeye terketmiş olduğu hadis âlimlerinin zayıf olarak degerlendirdiği diğeri bazı hadislerin bulunduğunu söylemektedir (Ebu Zehra, a.g.e., 227).

Âlimler arasında, Muvatta'daki hadislerin sihhat dereceleri hakkında muhtelif görüşlerin bulunmasına rağmen, Malikîler Muvatta'ın tamamının sahih olduğunu kabul etmektedirler. Zira onlar Muvatta'daki mürsel, mu'dal ve munkati' hadisleri, muttasil senetlere bağlamak için gayret göstermişler; senedi, Malik'in rivayetinden muttasil olmayanları da başka sika ravilerle muttasil olarak tesbit etmişlerdir. Onların hiç bir yolla muttasil senet bulamadıkları hadisler sadece dört tanedir. Bu durum, İmam Malik'in mürsel, mu'dal ve munkati, olarak naklettigi hadislerin başka tariklerle müsned olarak nakledildiklerini ve dolayısıyla Muvatta'ın sahih hadis kitaplarından biri olduğunu ortaya koymaktadır.

İmam Malik, Muvatta da bes yüz doksan kadar kimseden rivayet etmektedir. Aşhabdan rivayet ettikleri, yüz seksen beşi erkek, yirmi üçü kadın olmak üzere iki yüz sekiz; Tabiinden olanlar ise, kırk sekiz kisidir.

Muvatta'i rivayet edenler, İmam Malik'in talebeleri olup, Kadi İyad bunların altmış kişi olduklarını tesbit etmiştir (a.g.e., 229).

Bu gün elde bulunan Muvatta biri Ebu Hanife'nin talebesi İmam Muhammed'in rivayeti, diğeri de Malik'in talebesi, Endülüslü Yahya b. Leysî el-Berberî'nin rivayet ettikleri nüshalara göre basılmıştır.

Muvatta, Malikî fikhinin temel kaynağı olup, İmam Malik'in fikihta takip ettiği usul ondaki tertipten açıkça anlaşılmaktadır. O, Muvatta'da fikhî bir konuyla alâkali hadisi alır, sonra Medineliler'in o konudaki uygulamalarına temas eder, pesinden de Tabiî ve diğer fukahânin görüşlerini zikreder. Eğer bunlarda bir açıklama bulamazsa o zaman sahih olarak bildiği hadislerin ve sair fetvaların ışığı altında kendi reyîyle ichtihad eder, meseleyi çözüme kavuştururdu. İmam Malik, aynı zamanda hadis ravilerini araştırıp, onların adalet, hifz ve zabttaki durumlarını inceleyerek bir tedkik ve tenkit süzgecinden geçiren ilk kimse olma ünvanına da sahiptir (a.g.e., 2i9).

Ömer TELLIOGLU

